

PUNANE RAAMAT

DMITRI LIPSKEROV

SELLEST JA LIBLIKATEST

Vene keelest tõlkinud Erle Nõmm

Originaali tiitel:
Дмитрий Липскеров
О нем и о бабочках
Издательство АСТ, 2016

Raamat ilmub vastavalt kokkuleppele kirjandusagentuuriga Banke,
Goumen & Smirnova (www.bgs-agency.com)

© Dmitri Lpiskerov, 2016

Toimetanud Tiia Penjam
Kujundanud Villu Koskaru
Sarja kujundanud Jüri Jegorov

Tõlge eesti keelde © Erle Nõmm ja Tänapäev, 2018

ISBN 978-9949-85-244-4
www.tnp.ee

Trükitud OÜ Greif trükikojas

1

Arseni Andrejevitš Iratov magas.

Ta jäi öösiti alati hästi magama. Mitte sellepärast, et tema närvisüsteem oli pisut rohkem kui viiekümne aasta jooksul säilinud rikkumatuna, vaid kunagi õigesti valitud ravi tulemusel. Juba kahekümmend viis aastat oli ta neelanud kolm minutit enne und mingid kaks tabletikest, ja võtnud küliliasendi, otsemaid uinunud, jalad kõhu alla tõmmatud.

Vahel nägi ta häid ja helgeid unenägusid, vahel oli unenäo süžee argine, kuid sellega kaasnes ärev õhustik. Muide, tihti ei näinud ta üldse unenägusid.

Ükskord oli Arseni Andrejevitš hakanud kahtlema ravimite nii pikaajalise tarvitamise õigsuses ning läinud tuttava neuroloogi juurde, kes peaaegu karjus, noomides Iratovit selle eest, et too on väljakujunenud narkomaan, ja miks ta ei informeerinud seltsimeest haigusest varem, oleks saanud kvalifitseeritud abi, aga nüüd... „Süüdistage oma ärevuses ja košmaarides iseennast!“... Lõpetanud nõrdinud jõuramise, teatas neuroloog, et korrigeerimisvõimalus on olemas. Ta tühistas vana retsepti ning kirjutas välja moodsa ja kalli antidepressandi.

Arseni Andrejevitš kuulas sõna, ning lõpetanud peaaegu „narkootiliste preparaatide“ võtmise, asus neelama uusi kalleid pille.

Nädala pärast tundis patsient end halvasti ja teatas sellest seltsimehele, kes oli retsepti välja kirjutanud.

„Teil on ilmselged võõrutusnähud!” andis teada neuroloog. „Kannatage!”

Iratov kannatas luuvalu, kaebas täielikku unetust, ebaharilikku soovi süüa pidevalt ja palju, käed kannatamatusest värisemas. Silmaalused läksid siniseks ja Arseni Andrejevitš nägi välja peaaegu nagu vanatõli, mis tegi muret tema Verotškale, noorele kolmekümneaastasele naisele, kellega nad elasid koos mitteametlikult, aga väga hästi – nagu öeldakse, südamest südamesse... Verotška elas korrus kõrgemal, kuhu Arseni Andrejevitš oli naise paigutanud, seletades seda vajadusega veeta suur osa ajast üksinduses ja rahus ning täieliku suutmatusega uinuda naisega ühes voodis. Kaunitar Verotška ei tõrjunud peaaegu üldse oma sõbra organismi sellise eripära vastu, elas rahumeeli talle eraldatud korteris heal tänaval ja suurepärasel majas.

Paar kohtus tihti lõuna ajal nooblites restoranides, nad käisid koos näitustel ja teatrites, elasid mõõdukat, kuid kirglikku intiimelu, suudeldes kümme aastat pärast suhte algust ikka veel ahnelt huultele.

Verotška armastas Iratovit tugevasti ja sügavalt, nagu võib armastada vene naine, keda on kasvatatud õigesti, kellel on peen tunnetus ja valmidus täielikuks eneseohverduseks ilma igasuguste tingimusteta. Arseni Andrejevitš kiitis sõbratari tugevale tundele takka, ei olnud üldsegi egoist, vastupidi, tal oli helde hing, ta mõistis ilu ja kummardas seda ega sulgenud armastatud naise ees ka taskuid. Mõlemad korterid olid Verotška nimel, samuti kuulus talle esinduslik auto, igakuine kopsakas elatisraha isiklikeks vajadusteks, muljet avaldav väärisesemete kohvriku, aga mis peamine – ta oli Iratovi testamendis ära märgitud laialt nagu Volga jõgi, kuigi mehel oli, kelle vahel oma kopsakat varandust jagada.

Ent vanadest medikamentidest loobumise tagajärjel tekkinud ärajäämanähud ei lõppenud, need kestsid juba kolmandat kuud ning varem muutumatuna püsinud vererõhk hüppas nagu kanguru

liivaväljadel, ka iste jättis soovida. Ent kõige ebameeldivamad olid *déjà vu* seisundid, mis ei kestnud mõne hetke nagu tavalistel inimestel, pakkudes rõõmsat üllatust, vaid olid piinavad hüperrealismi tunnid, viisid Iratovi teadvuse minevikku ja sundisid meest kurnatuse piirini läbi elama möödunud aegu, kuigi tema elu oli raske võrrelda piibli kannatajate omaga: ta elu oli iseendast täiesti inimlik, tõusude ja mõõnadega. Iratov teadis hästi, et põrgu on häbi, mitte pann keeva õliga, absoluudini viidud häbi. Põleda põrgus tähendas põleda häbis. Sinu eest mööduvad sajad inimesed, kellele sa oled elus halba teinud, seda ehk isegi teadvustamata, aga tuhandekordne häbi muutub peaaegu igaveseks. *Déjà vu* seisundis põleski Iratov häbitules. Võib-olla oli seda kellelegi vaja? ...

Kuna Arseni Andrejevitš oli tahtekindel inimene, naasis ta vastumeelselt igapäevaste jalutuskäikude juurde. Tavaliselt jalutas ta Arbati põiktänavatel ja enne haigust oli väsimatult vaimustunud Moskva vanast arhitektuurist. Ta mõistis ilu ja selle ilmingud tekitasid temas kui tänulikus asjatundjas vastukaja... Praegu aga komberdas ta elegantsele eboniitnupuga kepile toetudes ega märganud Arbati fassaadikaunistusi, üheksateistkümnenda sajandi pitsilisi häärbereid ega klassikalisi šedöövreid. Iratov seisis keset Pärsia siidvaipa nagu metsik talupoeg räpastes viiskudes, teadvustamata oma metsikust – säärane oli tema seisund.

Teda tabasid paanikahood, ta pörkas põigeldes eemale igast vastutulijast, kes tundus talle sellest maailmast kuidagi väljaulatuv, liiga tselluloosne ja värviküllane ning seepärast ohtlik. Mõistusega sai Arseni Andrejevitš aru, et kurjakuulutavad pildid koletistest autodega ja ulmefilmidest pärit jalakäijatega tavalisel tänaval on kõigest tema kurnatud, pikalt magamata mõistuse mäng... Tal õnnestus läbida tavapärane marsruut, mille lõpuks ta oli täiesti läbimärg, talvest hoolimata peaaegu ujus higis.

Kodus oli kergem. Ta ei kartnud midagi, rääkis isegi telefoniga oma tavapärasest enesekindlas maneeris, aga raskelt haige peni pilk

piinas tema sõbrannat Verotškat, kes muidugi ei jätnud Iratovit neil ootamatutel aegadel peaaegu üldse üksi. Naine tegi ise süüa – ja palju, Arseni Andrejevitš palus priskete lihatükkidega pilaffi, suurte kastrulite viisi pastat ja magustoitu, mida Verotška tellis Puškini kohvikust...

Kogu sellel inimlike piinade kohutaval ajal lebasid tabletid, mida Iratov kakskümmend viis aastat tarvitanud oli, kasutult tema kirjutuslaua sahtlis. Alateadvus meenutas aeg-ajalt, et pruugib need vaid sisse võtta, kui seisund normaliseerub tunni jooksul. Aga tahe – peamine väärtus, iga mehe autasu –, tema tahe oli nii tugev ja kindel, et ei vankunud hetkekski. Nii peab olema, rääkis Arseni Andrejevitš endale, on rahu ja on kättemaks selle eest ning on tahe kättemaks vastu võtta!

8

Aga see oli liiga karm. Aju otsis unetutel öödel nõnda raevuka kättetasumise põhjusi ning leidis neid paraku hulgaliselt.

Mingil hetkel sai Arseni Andrejevitš aru, et võib varsti surra. See mõte ei hirmutanud teda, vaid ajas tuju ära ühelainsal põhjusel: ilmajäämise pärast Verotškast, kellest ta polnud isu täis nautinud, teda põhjani armastanud. Haruldase veini pokaal oli vaid veerandi jagu tühjaks joodud ja võimalus neelata seda piiskhaaval kui üliharuldast eliksiiri, et tasakaalustada hinge ja ihu, läheb kaotsi. Iratovit ei morjendanud, et ta polnud lõpuni ära kasutanud oma materiaalselt varandust, ta mõistis, et inimese eksistents on ainult lühike üleminek ühest olekust teise, aga isetu armastus muudab inimese jumala silmis paremaks. Seal, kus on jõutud jumalani, on juba püstitatud lossid tema surematule hingele, seisavad igavesel vundamendil, hävimatud ja imekaunid... Või on algul häbi... Aga häbi saab otsa, olgu või aastatuhandete pärast...

„Ma armastan sind!” – Verotška paitas Iratovi juukseid, musti kui kaarnatiib, ühe halli salguga, lainelisi ja talvesarnaseid, õlgadele langevaid. „Armastan sind!..” – ja suudles kiirustamata mehe ilusat demonlike joontega nägu, puudutades seda huultega otsekui

kindla rütmi järgi. Meelekoht, põsk, põsesarnad – ja naise ilus pale laskus kaelale.

Sellistel hetkedel tundus Arseni Andrejevitšile, et ta on peaaegu terveks saanud, ta isegi nautis mõnda aega – hetkeni, mil taipas, et silmist voolavad pisarad. See – ptüi! ptüi! ptüi! – ei väärinud tema kivist südamikku, graniiti, millest ta üleni koosnes. Kivides pole pisaraid... Ta lükkas Verotška eemale ja käskis võimukalt tal lahkuda.

Püüdes iseseisvalt välja uurida, mis temaga toimub, tuulas Iratov tundide kaupa internetis, tänu inglise keele täiuslikule valdamisele sai ta otsida oma problemaatika kohta artikleid Euroopa professionaalsetelt meditsiiniteemalistelt kodulehekülgedelt, uuris G-valku, selle toime häirimise keemiat, adrenaliini blokeerimise vahendeid, aga adus arstiteaduse terminoloogiasse süüvides üha selgemalt, et kindlat ravi selliste seisundite puhul lihtsalt ei ole. Talle oli tõeline ilmutus, et paljud suurkujud ei käinud peaaegu üldse kodust väljas, piinlesid aastakümneid paanikahoogude käes ja surid üksinduses, ning ilmselt oli temalegi määratud surra hirmude küüsis nelja seina vahel, minetanud täisväärtusliku elu.

Iratov rääkis Verotškaga:

„Ma ei taha, et sa raiskad oma elu minu hullumeelsusele!”

„Sa ei ole hullumeelne...”

„Vahet pole, ma olen invaliid.”

„Mina olen sinu naine.”

„Ei, me pole abielus ega koormatud töötustega!”

„Iratov, ärge olge tõbras!”

„Saatusel on sulle veel mõndagi varuks!” Mees sirutas oma pikkade sõrmedega ilusaid käsi Verotška näo poole ja silitas tema põske. „Kõik on alles ees, usu mind!”

Naine lakkas vastupanu osutamast ega pidanud enam selliseid dialooge, läks üles oma korterisse ja mõtles pisaraid valades, kuidas aidata armastatud inimest... Tegi pilaffi...

Tõenäoliselt oleks veel hiljuti tugev ja sihvakas iludus, seltskonnalõvi Iratov, uhke lilleõiena kängu jäänud, närvutades kogemata ka Verotška, aga ühel kurval päeval helistas talle Iisraeli partner ühest vanast, peaaegu soiku vajunud safiirimüügiärist.

Kuulanud lühidalt ära Iratovi tõve traagilise loo, piirdus partner vaid paari lausega:

„Te ju teate, et ma olen hariduselt arst?”

„Reumatoloog vist,” meenus Arseni Andrejevitšile.

„Spetsialiseerumine pole siinkohal oluline. Ma ütlen teile nii, mu kallid: see on õnn, kui inimene on leidnud oma tableti, saage aru – õnn!!! Enamik ei leia oma tabletti, ei leia!!! Aga teile on issand selle andnud! Halleluuja!”

„Aga meie neuroloog ütles...”

„Maailmas on palju lollpäid ja halbu arste, peletage šarlatanid endast eemale ning ärge ajage segi tahtejõudu ja idiotismi, mis võib viia hukatusse! Kui toibute, räägime asjast. Mul on safiir...”

Iratov lakkas Iisraeli partnerit kuulamast, tema ajus sähvatasid vägevad välgud, siis hakkas sadama vihma ning üleilmne veeuputus ujutas ta aju üle, puhastades õige mõtte eksiarvamuste ja viljatute otsingute kõlgastest. Arseni Andrejevitš sööstis kirjutuslaua juurde, sikutas sahtli käepidet, avas lõpuks laeka, otsis üles oma vanad tabletid, pressis pakendist kaks tükki välja ja torkas suhu...

Esimest korda kolme kuu jooksul magas ta sügavalt ja muretult, hommikul aga ärkas täiesti värskena, selginenud pea ning endist jõudu täis kehaga. Ja mingi harukordne rõõm täitis kogu ta olemuse. Nii terveneb äkki raskesti haige inimene, kes kannatab hirmsa tõve käes, on surma piiril, ja saab siis elult lubatud nädalate asemel aastakümned. Iratovi kõik järgnenud aistingud olid nagu lapsel: mida ta ka poleks vaadanud, olgu lehekest puul, pilve, tavalist päikesekiirt, iga-suguseid tähtsusetuid pisiasju – kõik need olid üleilmse tähtsusega avastused, ainult selle vahega, et tema ei pidanud nendega inimkonda õnnelikuks tegema; õnn oli ainult tema jaoks, kuulus ainult talle!

Iratov naeratas taevale, sosistas tänusõnu, aga pistis siis täiest kõrist röökima – pasundas nagu vaal –, kuulutades maailmale, et on terves ilmas kõige suurem ja kõige tugevam ning purskab sellest tulenevat inimesearmastust ja heldet soovi jagada uut võimsat energiat!

„Ma jään elama! Elama!!!”

Pärast ajas ta pikalt habet, tajudes sõõrmetega vahu ja nahka torkiva habemevee lõhna. Ta pesi pea puhtaks ning kammis hoolikalt juukseid, mis olid nõnda mustad ja läikivad nagu Saksa värv Hammerite. Ta vaatas ennast peeglist ja läks pisut endast välja ülemäärase tüseduse tõttu, mis oli haiguse ajal tekkinud. Aga ta teadis, et vabaneb liigsest ihust kahe nädalaga tennisemängu ja ujumise abil.

Tal tekkis isu, kuid esimest korda pika aja jooksul ei hakanud ta keha küllusliku toidukorra ootuses värisema. Iratov pani jalga nooruslikud auklikud teksased, selga maika karjuva löökausega „I love KGB”, tõmbas ketsid palja jala otsa ja tormas trepist Verotška korrusele, hüpates üle kahe astme...

Pärast tavapärasest munarooga, praeleibu ja kohvi armastas ta õnnelikku Verotškat kaua ja õrnalt.

„Minu demon!” sosistas naine. „Ta on tagasi...”

Nad olid üks tervik keskpäevani, siis eraldusid teineteisest õnnelikult ja pisut väsinuna, toibusid ning hakkasid tegema eluplaane. Teatrid, näitused, reisid kaugetesse maadesse, sport... Nad tegid plaane kahe elu jagu, kuid kõigepealt leppisid kokku õhtusöögi väikeses gruusia restoranis Vana Arbati lähedal...

Iratov naasis oma korterisse ja astus kabinetti, tundes end Taavetina, kes on alistanud Koljati iseendas. Mõtted liikusid käsikivalt ülesehitustööle ning ta helistas maakleribüroosse, mis asus Šveitsis ja mille klient ta oli. Kuulanud ära börsiteated, mis olid tema äraolekul muutunud, andis ta mõned korraldused müüa energietikasektori aktsiaid ja osta Euroopa obligatsioonid. Samuti esitas ta optioonid arengumaade valuutapaaridele.

Ärikõnede vahepeal ilmus Verotška küsimusega:

„Mis ma pilafiga teen? Terve pajatäis..”

„Anna uksehoidjale!.. Nüüdsest ainult tervislik toit!”

Võtnud Skype'i teel ühendust Iisraeli partneriga, tundis ta huvi safiri vastu.

„Kas toibusid?” mühatas partner.

„Täna, Robert!”

„Ära täna! Minul on sind rohkem vaja kui sinul mind!”

„Okei, ma olen su võlglane.”

„Nõndaks, on üks parimate omadustega safiir. Kui sa näeksid seda värvi, mu kallis memmeke! Ma saan aru, et sa ei tegele enam kividega...”

„Kui palju see kaalub?”

„Kakskümmend kaheksa karaati.”

„Ohoh...”

Vääriskiviäri ei huvitanud Iratovit enam ammu. Tohtu konkurents ja tõsised riskid olid hulk aastaid tagasi viinud ta maapisaratest eemale. Nõnda nimetas ta briljante, safiire ja smaragde – maa pisarad. Siiski küsis ta Robertilt safiri hinda, ning seda kuulnud, palus allahindlust. Kompanjoni pakutud viisteist protsenti rahaldas teda – tingimusel, et kivi on homme koos kõikide paberitega Moskvast.

„Kannan raha kohe üle!”

„Ostad?” oli partner hämmingus.

„Jah.”

Arseni Andrejevitš sai suurepäraselt aru, et praegu pole aeg soetada vääriskive, aga otsustas osta mitte tulevase kasumi nimel, vaid üksnes teene osutamiseks oma partnerile, pigem maksis võla tagasi, tasus võõra tarkuse eest, ja muidugi pidi selle kivi saama Verotška – omakasupüüdmatus ja armastuse eest.

Iratov helistas päev otsa: küll võttis ühendust oma arhitektibürooga, küll rätsep Lvoviga, lubades läbi astuda ja tellida uue

ülikonna, küsis tõupuhta täku Erotose treenerilt, kuidas tema lemmikul läheb, ja veel palju muudki kavatses Iratov teha sellel imelisel tervenemise päeval.

Vahepeal külastas Verotška – üleni valges, pea valge rätiga kaetud – Ostoženka Issanda Kiitmise kirikut, kus pani küünlad, annetas pühakojale raha, tellis neljakümne päeva palved, aga pärast käis pihil, poetades õnnelikke pisaraid... Ta oli puhas kui taevas Jeruusalemma kohal, seepärast iguumeni abi, diakon Ivan Ostjatski, peaaegu nuttis temaga koos, imestades plekita hinge sära üle.

Ostjatski tõi kuuldavale rituaalsed sõnad ning tegi naise kohal mitu ristimärki, kuid siis teatas Verotška diakonile, et tahab last, aga ei õnnestu.

„Matroon* on praegu Donskis! Minge paluge!”

„Ma elan vabaabielus...”

„Ma laulatan teid...”

„Mees ei teagi, et ma kirikus käin.”

„Lihtsalt öelge talle, kas ta ei mõista siis, kui armastab?” surus diakon käed südamele.

Verotška ei teadnud, kuidas suhtub Iratov sellesse, et naine käib kirikus ja on üdini truu Jeesus Kristusele, samas kui Arseni Andrejevitš pidas Kristust kõigi aegade ja rahvaste suurimaks humanistik, aga mitte Jumala pojaks.

„Verotška, milleks loojale poeg?”

Naine teadis vastust kindlalt, aga kehtas lihtsalt õlgu, soovimata peres teoloogilisi vaidlusi, ta võttis Iratovi sõnad justkui südamega vastu. Mees teab tõde!

„Kas teie abikaasa on usklik?” küsis Ostjatski.

„Ei,” vastas Verotška, „aga ta on kindel, et jumal on olemas.”

„See ongi usk!”

„Tema ütleb, et teadmine jumalast on olulisem kui usk temasse.”

* Vene õigeusu kiriku üks tuntumaid pühakuid, suri 1952. *Toimetaja*